

Anbefalinger fra toppmøte 2017

Tjenestene anbefales å ha både individet og individets familie og nettverk i fokus. Pasienter/brukere og pårørende må ses i sin sosiale situasjon og i sammenheng med sine nære relasjoner. Vi lever sammenvevde liv, familier har helhetlige problemer. Barna må i særdeleshet ivaretas.

Begrunnelse: Psykiske lidelser og rusproblemer utspiller seg i relasjoner og påvirker alle i en familie og nettverket. Familier har helhetlige problemer og alle i en familie bør bli sett og tilbys den hjelp de er i behov av. Å ivareta pårørende og familier er nødvendig både for å forebygge helseplager hos den enkelte pårørende, for å forebygge vansker i neste generasjon og for at de pårørende skal kunne fortsette å være en ressurs for den som har rus og/eller psykisk lidelse. Dette er også god samfunnsøkonomi. Å involvere pårørende i tiltakene rundt den med problemer kan videre gi bedre effekt av tiltakene som iverksettes, bidra til et bedre liv for brukeren, og er anbefalt god faglig praksis.

1) Holdninger

Det er behov for å utvide det sterke individfokus innen psykisk helsefeltet til å også omfatte brukerens familie og nettverk. Det er behov for å arbeide med holdninger og stigma innen rus og psykisk helse, inkludert fordommer mot pårørende som «brysomme». Brukeres og pårørendes kunnskap bør anerkjennes og benyttes mer.

2) Kunnskap

Fagpersoner trenger mer kunnskap om pårørendearbeid og familiearbeid, dette bør også vektlegges mer i utdanningene. Fagpersoner trenger praktisk kompetanse i å involvere familien, ta vanskelige samtaler og å snakke med barn. Det trengs verktøy, metoder og rutiner for pårørendeinvolvering. Fagpersoner trenger økt kunnskap om lovverk og andre faggruppers kompetanse for å bli tryggere til å samarbeide med pårørende og familier. Det er behov for generell folkeopplysning om pårørendes behov og rettigheter.

3) Systemer

Det er behov for bedre samarbeid mellom tjenestene og mer helhetlig tenkning rundt familier og tiltakene som tilbys. Det er behov for bedre organisering og samordning av tjenestene. Pårørendearbeid og pårørendesamarbeid trenger trygg ledelsesforankring. Det er behov for økonomiske insentiver, rammer og føringer som understøtter at familiearbeid, familie- og nettverkssamarbeid og pårørendeinvolvering blir prioritert. Arbeid med en hel familie og/eller nettverk kan kreve mer tid og må ikke straffes økonomisk. Det er behov for fleksible og tilgjengelige tjenester, inkludert psykososiale tiltak. Forebygging, lavterskeltilbud, døgkontinuerlig tilgjengelighet og tidlig intervensjon bør prioriteres.

4) Lover og sentrale føringer

Det trengs mer opplæring i anvendelse av taushetspliktreglene. Slik det er nå kan taushetsplikten oppleves som et hinder for pårørende. Lover og overordnende føringer bør tilpasses så pårørende og familiearbeid får økt fokus. Dagens lovverk kan oppleves som en hindring for å ivareta barn som pårørende. Formelle rettigheter for barn kan bidra til at de i økt grad ses, snakkes med og ivaretas.

Vedlegg: Om anbefalingene

Toppmøtet i mai hadde fokus på fremtidens samarbeid mellom pårørende og helsetjenestene innen psykisk helse og rus. De over 100 deltagerne på møtet representerte sentrale pårørende - og brukermiljø, utdanningsinstitusjoner, fagorganisasjoner, forskermiljø, Helsedirektoratet, ansatte på ulike nivå i 1.- og 2.-linjen i helsetjenesten og politikere. Hvilke utfordringer står vi overfor? Hva må endres og hvorfor? Hvordan kan tjenestene bedre hjelpe, støtte og samarbeide med pårørende og familier og nettverk i de utfordringer og belastninger de står i? Det var tema som ble belyst fra ulike perspektiv og drøftet av deltakerne i gruppesamtaler.

Anbefalingene er basert på en innholdsanalyse av referatene fra samtaleene rundt bordene på toppmøte 2017. De referatførte poengene er gruppert og deretter formulert som anbefalinger, inndelt i fire grupper. Gruppesamtalene tok utgangspunkt i spørsmål utformet av Nasjonalt senter for erfaringskompetanse innen psykisk helse på bakgrunn av de innspill vi har fått og den kunnskap vi har om utfordringer på pårørendefeltet. Et annet møte, med annen sammensetning og annet tematisk fokus, ville kunne kommet til andre anbefalinger. Pårørende og pasienter er ingen homogen gruppe, slik at ikke alle vil ønske mindre individfokus og mer pårørendeinvolvering. Det er derfor viktig at utformingen av tjenesten tar hensyn til betydningen av fleksibilitet og ulike behov.

Her følger anbefalingene gruppert punktvis i det skjemaet senteret utarbeidet:

Holdninger	Kunnskap	Lover og sentrale føringer	Systemer
Det er behov for å endre det sterke individfokuset innen psykisk helsefeltet.	Fagpersoner trenger mer kunnskap om pårørendearbeid og familiearbeid, dette må også vektlegges mer i utdanningene.	Taushetsplikten kan oppleves som et hinder for pårørende.	Det er behov for bedre organisering av tjenestene, og pårørendearbeid trenger trygg ledelsesforankring.
Brukeres og pårørendes kompetanse bør benyttes mer.	Fagpersoner trenger økt kunnskap om lovverk og andre faggruppers kompetanse for å bli tryggere til å samarbeide med pårørende og familier.	Dagens lovverk oppleves som en hindring for å ivareta barn som pårørende. Søskene som pårørende har også få rettigheter.	Det er behov for mer samarbeid mellom tjenestene og mer helhetlig tenkning.
Det er behov for å arbeide med holdninger og stigma, inkludert fordommer mot pårørende som «brysomme».	Fagpersoner trenger praktisk kompetanse i å involvere familien, ta vanskelige samtaler, og å snakke med barn.	Lover og overordnende føringer bør tilpasses for å gi mer fokus på pårørende og familiearbeid.	Det er behov for en annen økonomisk organisering, mer tid, og at pårørendearbeid ikke straffes økonomisk.
	Det trengs verktøy, metoder og rutiner for pårørendeinvolvering.		Det er behov for fleksible og tilgjengelige tjenester, inkludert psykososiale tiltak. Forebygging, lavterskeltilbud og tidlig intervensjon må prioriteres.